

PŘEHLED VÝVOJE ŘÍMSKÉ LITERATURY

Jedná se o chronologicky řazený přehled jednotlivých období římské literatury, přičemž každé období počíná rekapitulací kulturně–historických událostí, následuje výčet jednotlivých žánrů, hlavních autorů a jejich děl. **Text není úplný – některé údaje jsou vynechány a doplňují je studenti během výkladu učitele či sami z odborné literatury.**

Jde o interní text osmiletého cyklu Klasického a španělského gymnázia, určený studentům, kteří v kvintě, tj. v 1.ročníku vyššího cyklu, začínají probírat římskou literaturu. Její výklad je rozdělen přibližně do dvou měsíců při dotaci 2 hodiny na 1 týden a je prokládán gramatickou částí – překlady jednodušších úryvků, které se vztahují k probíranému období, žánru, autoru, resp. je teorie literatury oživována četbou ukázek překladů.

Studenti si sami okopírují v dostatečném časovém předstihu texty (celkem 12 stran řím. lit. + 1 str. zákl. křesťanské lit.). V hodinách latiny se mohou **plně soustředit na poslech výkladu** literatury, během něhož si sami doplňují do svých papírů vynechané skutečnosti – události, data, jména, citáty apod. **Pozornost studentů je tedy udržována potřebou a nutností si kompletovat poznámky.** Text je tedy z hlediska formy částečnou **cvičebnicí** a v žádném případě neaspiruje na pozici běžné učebnice literatury.

Tento příspěvek je ukázkou dvou pravděpodobně nejprobíranějších období – Ciceronova a Augustova, první část je originál – tedy text s vynechanými daty, potom následuje doplněná verze.

III. CICERONOVO OBDOBÍ

(_____ – první Cic. veřejné vystoupení – 31 př.n.l. – bitva u_____)
„Zlaté období římské prózy“ – řečnictví, historiografie, filosofie

HISTORIE:

Vrchol krize řím. republiky:

- Sullova diktatura (83–79), Spartakovo povstání (73–71), Catilinovo spiknutí (63)
- I. triumvirát (60): _____
- občanská válka Caesar x Pompeius (50 – 47), vražda Caesara (_____)
- II. triumvirát (43): _____, bitva u Aktia: M. Antonius x Octavianus
- proskripce: _____

KULTURA:

- postupné vymaňování ze starých řeckých vzorů, ale vliv řecké modernistické (helenistické) literatury: od 3. – 1. stol. př. n. l. v _____, vliv zvláště na poezii
- Cicero překládá řecké filosofy, stanovuje normu klasické latiny = _____ norma

LITERATURA

1. drama – úpadek, jen pokleslé žánry:

- *mimos, pantomimos*:

Decimus Laberius (106–43) – mimy spíše satirické, na vyšší úrovni; kritizoval soudobou politiku – Caesara, ten ho zesměšnil na veřejnosti.

Publilius Syrus (?) – propuštěnec, Caesarův oblíbenec, improvizátor; doch. jen *Publili Syri mimi sententiae* – sbírka výroků a oblíbených frází

- *tragédie*: **Caesar** – crepidáta *Oedipus* – nedochováno

2. epika – *epylon*: _____ X *epos*: _____

- *Mladořímská škola*: vliv alexandrijské helenistické poezie (Kallimachos), *poetae novi* = *docti*

Publius Valerius Cato – gramatik, program mladoř. moderny, *epylon* Diana, Lydia

Caius Licinius Calvus – syn historika, Ío

Caius Helvius Cinna – 19 let pracoval na *epyliu* Zmyrna = _____

Caius Valerius Catullus (viz lyrika) přel. Kallimachovo *epylon* O svatbě Pélea a _____

- *Epos*: epigoni Homéra v úpadku, málo dochováno

Publius Terentius Varro Atacinus:

hist. *epos* *Bellum Sequanicum* (Sequana = Seina)

překlad a parafráze Apollonia Rhodského – Argonautika = Argonautae

Titus Lucretius Carus (? kol. 100 – 55př.n.l.)

nedostatek zpráv o původu, životě

didaktický *epos* *De rerum natura* (6kn.) = _____

vliv epikureismu: _____

3. Iyrika – mladořímská škola – *nugae*: _____, složitá řecká metra
epigram, elegie: epithalamion _____, epikedeion _____
propemptikon _____, erotikon _____

Laevius – průkopník nové poezie, nic nedochováno

G. Valerius Catullus (87 – 54), 116 básní doch. – asi všechny, přibližně 3 druhy:

1. básně pro Lesbii = _____, milostné, největší počet
2. básně rozsáhlejší, propracovanější: např. překlad Kallimacha – Svatba Pélea a _____
hymnus na Dianu, epithalamia
3. útočné a kritické epigramy, básně na současníky

4. řečnictví: vrchol řím. řeči, teorii převzal od Řeků a rozpracoval na řím. poměry Cicero (druhy řečí, stavba řeči, slohy a styly)

Gaius Iulius Caesar (viz historiografie) – výborný vojenský a politický řečník, attický sloh

Marcus Tullius Cicero (106 – 43)

- politik, řečník a filosof, nejdříve asijský – květnatý sloh, pak vzdělání u rétora Molóna na ostrově _____ – umírněný asijský (rhodský) sloh
- kariéra úředníka – názorově x Caesarovi, zastánce republiky, x triumvirátu
- jako _____ odhalil a potlačil Catilinovo spiknutí (63), zavražděn r. 43
- *řeči politické:*

In Catilinam orationes IV: _____

De imperio Gnaei Pompei: _____

Philippicae: _____

- *řeči soudní:*

Orationes V in Verrem: _____

- *teorie řečnictví:*

De oratore ad Quintum fratrem: _____ Brutus: _____

- *filosofie* – eklekticismus: _____

překládal Platóna: De legibus = _____ De re publica = _____

nejznámější Tusculanae disputationes (5kn.): _____

např. De morte contemnenda (O pohrdání smrtí), De tolerando dolore (_____)

- *dopisy* – doch., např. Ad familiares, Ad Atticum, Ad fratrem, Ad Brutum

5. historiografie – mladší análisté + monografie; často politická propaganda

Cornelius Nepos (100 – 25) – mimo politiku; biografie De viris illustribus: _____

C. Iulius Caesar (100 – 44) – strana populárů, člen I. triumvirátu, _____ X Pompeiovi
Commentarii de bello Gallico libri VII – píše o sobě ve 3. os. – tzv. _____-forma
Commentarii de bello civili libri III – občanská válka s Pompeiem

Gaius Sallustius Crispus (86 – 35) – z plebejského rodu, straní Caesarovi, dobrý historik, ale nekritický, neobjektivní – schválně zastírá fakta, aby pomohl Caesarovi X Ciceronovi
archaismy: _____ neologismy, výborné charakteristiky

Catilinae coniuratio _____

Bellum Iugurthinum _____

Historiae (5kn.) – doch. jen zlomky, monografie let 78 – 45

Marcus Terentius Varro, zv. **Reatinus** (pocházející z _____) (116 – 26) – polyhistor, republikán, zřizuje první knihovnu v Římě, napsal prý asi 600 děl!

Rerum rusticarum libri – o zemědělství formou dialogů

De lingua _____ libri XXV – encyklopedie veškerých tehdejších věd, základ vzdělání

Saturae Menippeae – humorné příběhy na základě fingovaných dialogů řeckého filosofa

IV. AUGUSTOVO OBDOBÍ

(31 př.n.l. bitva u _____ – 14 n.l., smrt Augustova)
„Zlaté období římské poezie“

HISTORIE

- principát: _____, samovláda
- mír, Řím nemusí moc bojovat, jen chrání hranice (hl. na severu, na řece _____).
- Octavianus Augustus (=Rozmnožitel, Zvelebitel) má tendence vychovávat národ, vrátit se k tradičním vlastnostem, – nutí k tomu i spisovatele – tendenční literatura (tradice, národ, historie, zaměstnání – rolnictví,...)

LITERATURA

1. drama – úpadek, mimos a pantomimos

Ovidius – pokus o tragédii Medea

2. poezie: 2 básnické generace: _____

první – zažila ještě krizi a konec republiky, váží si Augusta (Horatius a Vergilius, Propertius)

druhá – mladší, žijí už v míru, politika je jim ukradená, *ars pro arte, poetae novelli* (ovlivněni _____; Ovidius, Tibullus)

epika:

Publius Vergilius Maro (70 př.n.l. – 19 př.n.l. Brundisium)

- studoval v Miláně, Římě, Neapoli, cesta do Řecka – na zpátek smrt poblíž Neapole – byl tam pohřben:

„Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc

Parthenope, cecini pascua, rura duces.“

- ovlivněn řeckou modernistickou poezií i archaickými autory; důsledně dodržel Augustovu tendenci výchovy národy „budovatelskou“ poezií
- Aeneis – _____, 12 kn., kombinace Odysseie a Iliady
- Georgica – _____, 4 kn., po vzoru Hésioda i Níkandra
- Bucolica – idyly, lyrika, 10 eklog, po vzoru Theokrita – čistě modernistické

Ovidius – viz lyrika

lyrika:

Quintus Horatius Flaccus (65 př.n.l. Venusia – 8 př.n.l. Řím)

- otec chudý propuštěnec, ale syn dostal vysoké vzdělání; zapletl se s republikány (Pompeius x Caesar) – přišel o majetek; úspěšné kritické básně – peníze, místo u Maecenata – dostal se až k Augustovi, žil v Sabinsku.
- Iambi = Epódy, j. Archilochos Sermones = Satirae: daktyl. hex., ne tak ostrý j. Lucilius
- Carmina = Ódy milostné i politické básně, převzal všechny typy řecké metriky (vzory: Alkaios, Asklepiadés, Sapphó, Anakreón) + tzv. *carmen saeculare* = _____
- Epistulae – 2 kn., básnické besedy, součást list Ad Pisones – _____
- umírněný epikureismus – „Carpe diem!“ _____ + stoicismus – „aurea mediocritas“

Albius Tibullus (54 – 19 př.n.l.)

moderní elegie, 3 kn., Messalova družina, chvála klidu a venkova, dívka Delia, ! kvůli ztrátě majetku nepochlebuje Augustovi!

Sextus Propertius (43 – 15 n.l.)

elegie, 4kn., Maecenas, dívka Cynthia, prudká vášeň

Publius Ovidius Naso (43 Sulmo – 18 n.l. Tomida=Constanza)

- neúspěšný úředník, dobrý řečník, společenský, třikrát manželství, nevychovává národ, až Fasti – ale během psaní poslán r. 8 n.l. do vyhnanství – asi kvůli sbírce _____, nikdy se to nedozvěděl, rezignace, snaží se dostat do Říma, ale nepovedlo se, tam i zemřel.
- Amores – 3kn., Corinna
- _____ – Heroides – výborné, lit. listy mýtických žen
- Ars amandi n. amatoria _____ Remedia amoris _____
- Fasti – vrcholné dílo, ale nedok. (6kn. =6měsíců), aitiologická elegie – původy svátků
- Tristia – zde obsažen vlastní _____, Epistulae ex Ponto – úpadek
- ! Metamorphoses – epika, epylion: „corona epyliorum“, 15kn., vzor Nikandros, vrchol jeho básnictví

3. řečnictví:

- svobodné politické řečnictví v úpadku –není republika, jen soudní a slavnostní, přednáškové – různé *deklamace, suasorie a controversie*. Rozvoj teorie rétoriky.
- Výbornými řečníky byli vojevůdci, členové císařské rodiny (Drusus, Germanicus, sám Augustus)

Lucius Annaeus Seneca, zv. Maior (54 př.n.l. Corduba v Hispánii – 39 n.l. Řím)

- otec Seneky Mladšího, děd básníka Lucana (smrt za Nerona); vyučoval teorii řečnictví;
- Controversiarum libri X _____, Suasoriae _____
- rozpracoval stylistickou podobu řeči, přidržuje se praxe – byl proti různým deklamacím, na cestě mezi ciceronským stylem a dramatickým pozdějším (=modernistickým)

4. historiografie:

I prozaikové museli vychovávat národ – vznikají, podle řeckého vzoru, všeobecné dějiny = _____, které jsou takovým národním eposem v próze. Populární jsou také biografie, zvl. vojevůdců, slavných osobností.

Octavianus Augustus (63 př.n.l. – 14 n.l.) – umírněný attický sloh, vlastní stručný životopis Vita Caesaris

Gaius Asinius Pollio (76 – 5 př.n.l.) – jeden z posledních republikánů, ale Aug. si ho vážil, vedl první veřejnou knihovnu na Palatinu; nedoch. monografie o obč. válce

Pompeius Trogus (1. stol. př.n.l., Kelt) – všeob. dějiny, vysoká kvalita, ale jen zlomky Historiae Philippicae (jméno po Filipu Makedonském) – dějiny východních zemí, Makedonie, Řecka a Galie, pro Řím vyzněly _____!

Titus Livius (59 Patavium = Padova – 17 n.l. P.)

- z bohaté rodiny, výborné vzdělání, dobrý řečník a stylist – vynikající paměť, nedoch. žádná díla teorie řečnictví (prosazoval bohatší sloh Démosthena a Cicerona proti postupujícímu atticismu);

- V Římě se rozhodl sepsat _____ Ab Urbe Condita libri – 142 kn., chtěl asi 150, ale zemřel; dílo rozděleno ve střed. do dekad, dochována dekáda 1., 3. (púnské války, dobývání provincií), 4. a část dekády 5. (makedonské války), dále doch. tzv. *periochae* n. *epitomae*:
- Dílo spíše umělecké než odborné, košatý, složitý styl, dialogy, řeči, charakteristiky, dramatická stavba děje = řeči Ciceronovy; mýty, legendy, neodbornost, není práce s prameny

III. CICERONOVO OBDOBÍ

(81 př.n.l. – první Cic. veřejné vystoupení – 31 př.n.l. – bitva u Aktia)
„Zlaté období římské prózy“ – řečnictví, historiografie, filosofie

HISTORIE:

Vrchol krize řím. republiky:

- Sullova diktatura (83–79), Spartakovo povstání (73–71), Catilinovo spiknutí (63)
- triumvirát (60): Caesar, Pompeius, Crassus
- občanská válka Caesar x Pompeius (50 – 47), vražda Caesara (44)
- triumvirát (43): Octavianus, M. Antonius, Lepidus, bitva u Aktia: M. Antonius x Octavianus
- proskripce: seznam „nepohodlných lidí“, které mohl kdokoli beztrestně zabít a tím získat jejich majetek (viz proskripce za 2. sv. války)

KULTURA:

- postupné vymaňování ze starých řeckých vzorů, ale vliv řecké modernistické (helenistické) literatury: od 3. – 1. stol.př.n.l. v Alexandrii, vliv zvláště na poezii
- Cicero překládá řecké filosofy, stanovuje normu klasické latiny = Ciceronova norma

LITERATURA

1. drama – úpadek, jen pokleslé žánry:

- *mimos, pantomimos*:

Decimus Laberius (106–43) – mimy spíše satirické, na vyšší úrovni; kritizoval soudobou politiku – Caesara, ten ho zesměšnil na veřejnosti.

Publilius Syrus (?) – propuštěnec, Caesarův oblíbenec, improvizátor; doch. jen *Publilii Syri mimi sententiae* – sbírka výroků a oblíbených frází

- *tragédie*: **Caesar** – crepidata *Oedipus* – nedochováno

2. epika – *epylon*: kratší ep.báseň, odborné detaily X *epos*: rozsáhlá ep. báseň, neznámá témata, homérská šíře, epiteta

- *Mladořímská škola*: vliv alexandrijské helenistické poezie (Kallimachos), *poetae novi = docti*

Publius Valerius Cato – gramatik, program mladoř. moderny, *epylon* Diana, Lydia

Caius Licinius Calvus – syn historika, Íó

Caius Helvius Cinna – !9 let pracoval na *epyliu* Zmyrna = Smyrna (dívka, které se zamilovala do svého otce, byla vyhnána a proměněna v myrtový strom)

Caius Valerius Catullus (viz lyrika) přel. Kallimachovo *epylon* O svatbě Pélea a Thetidy

- *Epos*: epigoni Homéra v úpadku, málo dochováno

Publius Terentius Varro Atacinus:

hist. *epos* *Bellum Sequanicum* (Sequana = Seina)

překlad a parfráze Apollonia Rhodského – *Argonautika* = *Argonautae*

Titus Lucretius Carus (? kol. 100 – 55př.n.l.) – nedostatek zpráv o původu, životě
didaktický *epos* *De rerum natura* (6kn.) = O přirozenosti věcí = O původu bohů

vliv epikureismu: srov. filosof Epikúros, zvl. přírodovědná část nauky

3. lyrika – mladořímská škola – *nugae*: „oříšky“, hříčky, složitá řecká metra
epigram, elegie: epithalamion – svatební píseň, epikedeion – žalozpěv
propemptikon – báseň na cestu, erotikon – milostná píseň

Laevius – průkopník nové poezie, nic nedoch.

G. Valerius Catullus (87 – 54), 116 básní doch. – asi všechny, přibližně 3 druhy:

1. básně pro Lesbii = **Clodia Pulchra**, milostné, největší počet
2. básně rozsáhlejší, propracovanější: např. překlad Kallimacha – Svatba Pélea a **Thetidy**
hymnus na Dianu, epithalamia
3. útočné a kritické epigramy, básně na současníky

4. řečnictví: vrchol řím. řeči, teorii převzal od Řeků a rozpracoval na řím. poměry Cicero (druhy řeči, stavba řeči, slohy a styly)

Gaius Iulius Caesar (viz historiografie) – výborný vojenský a politický řečník, attický sloh

Marcus Tullius Cicero (106 – 43)

- politik, řečník a filosof, nejdříve asijský – květnatý sloh, pak vzdělání u rétora Molóna na ostrově **Rhodos** – umírněný asijský (rhodský) sloh
- kariéra úředníka – názorově x Caesarovi, zastánce republiky, x triumvirátu
- jako **konzul** odhalil a potlačil Catilinovo spiknutí (63), zavražděn r. 43
- *řeči politické*:

In Catilinam orationes IV: **Proti Katilinovi**

De imperio Gnaei Pompei: **O moci = vládě Gn. Pompeia**

Philippicae: **filipiky = útočné řeči** (viz Démostenés a Filip Makedonský) proti M. Antoniovi

- *řeči soudní*:

Orationes V in Verrem: **Proti Verrovi (vyděračný správce Sicílie)**

- *teorie řečnictví*: De oratore ad Quintum fratrem: **O řečníku**, Brutus: (sám význ. řečník)
- *filosofie* – eklekticismus: výběr „toho nej“ z filosofických směrů, oblíbený v Římě
překládal Platóna: De legibus = **O zákonech (Nomoi)** De re publica = **O státu (Politika)**
nejznámější Tusculanae disputationes (5kn.): **Tuskulské hovory**
např. De morte contemnenda (O pohrdání smrtí), De tolerando dolore (**O snášení bolesti**)
- *dopisy* – doch., např. Ad familiares, Ad Atticum, Ad fratrem, Ad Brutum

5. historiografie – mladší análisté + monografie; často politická propaganda

Cornelius Nepos (100 – 25) – mimo politiku; biografie De viris illustribus: **O významných mužích**

C. Iulius Caesar (100 – 44) – strana populárů, člen I. triumvirátu, **obč. válka** X Pompeiovi
Commentarii de bello Gallico libri VII – píše o sobě ve 3. os. – tzv. **er** -forma
Commentarii de bello civili libri III – občanská válka s Pompeiem

Gaius Sallustius Crispus (86 – 35) – z plebejského rodu, straní Caesarovi, dobrý historik, ale nekritický, neobjektivní – schválně zastírá fakta, aby pomohl Caesarovi, X Ciceronovi
archaismy: **starobylé výrazy**, prvky x neologismy, výborné charakteristiky
Catilinae coniuratio – **Katilinovo spiknutí** (viz Cicero!)
Bellum Iugurthinum – **Válka s Iugurthou (Marius, Sulla...)**

Historiae (5kn.) – doch. jen zlomky, monografie let 78 – 45

Marcus Terentius Varro, zv. **Reatinus** (pocházející z **Reate – rétorománský...**)

(116 – 26) – polyhistor, republikán, zřizuje první knihovnu v Římě, napsal prý asi 600 děl!

Rerum rusticarum libri – o zemědělství formou dialogů

De lingua **latina** libri XXV – encyklopedie veškerých tehdejších věd, základ vzdělání

Saturae Menippeae – humorné příběhy na základě fingovaných dialogů řeckého filosofa **Menippa z Gadar**.

IV. AUGUSTOVO OBDOBÍ

(31 př.n.l. bitva u Aktia– 14 n.l., smrt Augustova)
„Zlaté období římské poezie“

HISTORIE

- principát: princeps – „první mezi občany“ ale vlastně, samovláda
- mír, Řím nemusí moc bojovat, jen chrání hranice (hl. na severu, na řece Rýn).
- Octavianus Augustus (=Rozmnožitel, Zvelebitel) má tendence vychovávat národ, vrátit se k tradičním vlastnostem, – nutí k tomu i spisovatele – tendenční literatura (tradice, národ, historie, zaměstnání – rolnictví,...)

LITERATURA

1. drama: – úpadek, mimos a pantomimos;

Ovidius – pokus o tragédii Medea

2. poezie: 2 básnické generace: první – satrší spisovatelé, druhá – mladší

první – zažila ještě krizi a konec republiky, váží si Augusta (Horatius a Vergilius, Propertius)

druhá – mladší, žijí už v míru, politika je jim ukradená, *ars pro arte, poetae novelli* (ovlivněni Mladořímskou školou, resp. alexandrijskou modernou; Ovidius, Tibullus)

epika:

Publius Vergilius Maro (70 př.n.l. – 19 př.n.l. Brundisium)

- studoval v Miláně, Římě, Neapoli, cesta do Řecka – na zpátek smrt poblíž Neapole – byl tam pohřben:

„Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini pascua, rura duces.“

překlad:

- ovlivněn řeckou modernistickou poezií i archaickými autory; důsledně dodržel Augustovu tendenci výchovy národy „budovatelskou“ poezií
- Aeneis – Aeneida, myt.epos, 12 kn., kombinace Odysseie a Iliady
- Georgica – O rolnictví, did. epos, 4 kn., po vzoru Hésioda i Níkandra
- Bucolica – idyly, lyrika, 10 eklog, po vzoru Theokrita – čistě modernistické

Ovidius – viz lyrika

lyrika:

Quintus Horatius Flaccus (65 př.n.l. Venusia – 8 př.n.l. Řím)

- otec chudý propuštěnec, ale syn dostal vysoké vzdělání; zapletl se s republikány (Pompeius x Caesar) – přišel o majetek; úspěšné kritické básně – peníze, místo u Maecenata – dostal se až k Augustovi, žil v Sabinsku.
- Iambi = Epódy, j. Archilochos Sermones = Satirae: daktyl. hex., ne tak ostrý j. Lucilius
- Carmina = Ódy milostné i politické básně, převzal všechny typy řecké metriky (vzory: Alkaios, Asklepiadés, Sapphó, Anakreón) + tzv. *carmen saeculare* = stoletní píseň
- Epistulae – 2 kn., básnické besedy, součást list Ad Pisones – Pisonům=De arte poetica
- umírněný epikureismus – „Carpe diem!“ „Užívej dne!“ + stoicismus – „aurea mediocritas“

Albius Tibullus (54 – 19př.n.l.)

moderní elegie, 3 kn., Messalova družina, chvála klidu a venkova, dívka Delia, ! kvůli ztrátě majetku nepochlebuje Augustovi!

Sextus Propertius (43 – 15n.l.)

elegie, 4kn., Maecenas, dívka Cynthia, prudká vášeň

Publius Ovidius Naso (43 Sulmo – 18 n.l. Tomida=Constanza)

- neúspěšný úředník, dobrý řečník, společenský, třikrát manželství, nevychovává národ, až Fasti – ale během psaní poslán r. 8 n.l. do vyhnanství – asi kvůli sbírce **Ars amandi**, nikdy se to nedozvěděl, rezignace, snaží se dostat do Říma, ale nepovedlo se, tam i zemřel.
- Amores – 3kn., Corinna
- **Listy heroin** – Heroides – výborné, lit. listy mýtických žen
- Ars amandi n. amatoria – **Umění milovat**, Remedia amoris – **Léky proti lásce**
- Fasti – vrcholné dílo, ale nedok. (6kn. =6měsíců), aitiologická elegie – původy svátků
- Tristia – zde obsažen vlastní **životopis**; Epistulae ex Ponto – úpadek
- ! Metamorphoses – epika, epylion: „corona epyliorum“, 15kn., vzor Níkandros, vrchol jeho básnictví

4. **řečnictví:**

- Svobodné politické řečnictví v úpadku –není republika, jen soudní a slavnostní, přednáškové – různé *deklamace, suasorie a controversie*. Rozvoj teorie rétoriky.
- Výbornými řečníky byli vojevůdci, členové císařské rodiny (Drusus, Germanicus, sám Augustus)

Lucius Annaeus Seneca, zv. Maior (54 př.n.l. Corduba v Hispánii – 39 n.l. Řím)

- otec Seneky Mladšího, děd básníka Lucana (smrt za Nerona); vyučoval teorii řečnictví;
- Controversiarum libri X **cvičné soudní řeči**, Suasoriae – **cvičné poradní řeči**
- rozpracoval stylistickou podobu řeči, přidržuje se praxe – byl proti různým deklamacím, na cestě mezi ciceronským stylem a dramatickým pozdějším (=modernistickým)

4. **historiografie:**

I prozaikové museli vychovávat národ – vznikají, podle řeckého vzoru, všeobecné dějiny = **vývoj země od počátku po současnost**, které jsou takovým národním eposem v próze. Populární jsou také biografie, zvl. vojevůdců, slavných osobností.

Octavianus Augustus (63 př.n.l. – 14 n.l.) – umírněný attický sloh, vlastní stručný životopis Vita Caesaris – **Životopis císaře (vlastní životopis)**

Gaius Asinius Pollio (76 – 5 př.n.l.) – jeden z posledních republikánů, ale Aug. si ho vážil, vedl první veřejnou knihovnu na Palatinu; nedoch. monografie o obč. válce

Pompeius Trogus (1. stol. př.n.l., Kelt) – všeob. dějiny, vysoká kvalita, ale jen zlomky Historiae Philippicae (jméno po Filipu Makedonském) – dějiny východních zemí, Makedonie, Řecka a Galie, pro Řím vyzněly **kriticky!**

Titus Livius (59 Patavium = Padova – 17 n.l. P.)

- z bohaté rodiny, výborné vzdělání, dobrý řečník a stylista – vynikající paměť, nedoch. žádná díla teorie řečnictví (prosazoval bohatší sloh Démosthena a Cicerona proti postupujícímu atticismu);

- V Římě se rozhodl sepsat **Od založení města** – Ab Urbe Condita libri – 142 kn., chtěl asi 150, ale zemřel; dílo rozděleno ve střd. do dekád, dochována dekáda 1., 3. (punské války, dobývání provincií), 4. a část dekády 5. (makedonské války), dále doch. tzv. *periochae* n. *epitomae*: **výtahy z kapitol**
- Dílo spíše umělecké než odborné, košatý, složitý styl, dialogy, řeči, charakteristiky, dramatická stavba děje = řeči Ciceronovy; mýty, legendy, neodbornost, není práce s prameny